

مرکز تحقیق تاریخ و هنر و فرهنگ اسلامی^۱

(استانبول)

مرکز تحقیق تاریخ و هنر و فرهنگ اسلامی از مؤسسات فرهنگی جوانی است که اخیراً در استانبول تأسیس شده است. فکر تأسیس چنین مرکزی به ده سال پیش از این باز می‌گردد. در هفتمین کنفرانس وزرای خارجه کشورهای اسلامی (۱۹۷۶) نماینده دولت ترکیه طرح تأسیس چنین مرکزی را برای تقویت روابط فرهنگی بین ملل مسلمان و اهتمام به فرهنگ و تمدن اسلامی پیشنهاد کرد. و پس از تصویب آن و تعیین خط مشی و برنامه و انتخاب دبیرکل و هیأت مدیره در کنفرانسهای بعدی (۱۹۷۹، ۱۹۸۰)، مرکز فعالیت خود را از ژوئیه ۱۹۸۰ آغاز کرد. در همان کنفرانسها استانبول را بملاحظه اهمیت تاریخی و فرهنگی و وجود کتابخانه‌های غنی آن برای مقر دائمی این مرکز برگزیدند. و دولت ترکیه یکی از کاخهای تاریخی و زیبای دوره عثمانی را در اختیار مرکز گذاشت. بودجه مرکز از کمکهای مالی همه کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی (OIC) تأمین می‌شود. و هیأت مدیره و اعضای اداری و علمی آن نیز متشکل از کشورهای مختلف اسلامی اند. و دبیرکل فعلی آن آقای دکتر اکمل الدین احسان اوغلی از مردم ترکیه است. کتابخانه مرکز شامل بیش از ۶۰۰۰ جلد کتاب است بزبانهای مختلف که بیشتر آنها را کتب مرجع تشکیل می‌دهد. علاوه بر شماره زیادی میکروفیلم و عکس اسناد تاریخی، کتابخانه مرکز به جمع‌آوری تصاویر و عکسهای قدیمی جوامع مختلف اسلامی (از قرن ۱۹ و اوایل قرن ۲۰) نیز پرداخته است.

1. Research Centre for Islamic History, Art and Culture

زمینه اصلی تحقیقات و نشریات این مرکز تاریخ و هنر اسلامی است. ولی سواى اینها بههدف تفاهم فرهنگی ملل اسلامی و ایجاد تسهیلات در این راه تاکنون اقداماتی کرده است چون تشکیل سمینارهای بین المللی و نشر خبرنامه و راهنمای مؤسسات فرهنگی جهان اسلام. از دیگر اقدامات این مرکز تهیه فیلمهای مستند درباره هنر اسلامی و زندگی هنرمندان نامی معاصر است.

انتشارات مختلف این مرکز که برخی از آنها منتشر شده است و برخی دیگر در دست انتشار است عبارتست از:

— راهنمای مؤسسات فرهنگی اسلامی

(A Guide Book of Islamic Cultural Institutions) استانبول ۱۹۸۱.

— نشانی مؤسسات فرهنگی در کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی

(Addresses of Cultural Institutions in OIC Countries) استانبول، ۱۹۸۲.

— سالنامه های عثمانی (Osmanli Yilliklari: Salnameler ve Nevsaller) تألیف

حسن دومان. استانبول ۱۹۸۲.

انتشار سالنامه در عثمانی از سال ۱۲۶۳/هـ / ۱۸۴۳ م آغاز شد و تا اواخر جنگ جهانی اول (سال ۱۹۱۸) هر ساله از جانب دولت کتابی مشتمل بر وقایع و حوادث سال بنام «سالنامه» یا «نوسال» منتشر شد. سواى این سالنامه های ملی بعضی ایالات نیز سالنامه هایی خاص خود منتشر می کردند. تداوم هفتاد و اند ساله این سالنامه های ملی و محلی و شمول آنها بر اطلاعات مفید از سرزمینهای گسترده دولت عثمانی (که قریب ۲۰ کشور امروزی را شامل می شود) آنها را از منابع مهم درجه اول برای مطالعات تاریخی و جغرافیایی و اجتماعی ساخته است. در این کتابشناسی سالنامه های عثمانی غیر از مشخصات هر جلد از سالنامه ها نام کتابخانه هایی از استانبول که دارای نسخه ای از مجلدات سالنامه ها هستند نیز ذکر شده است.

— فهرس مخطوطات الطب الاسلامی باللغات العربیة والترکیة والفارسیة فی

مکتبات ترکیا. اعداد رمضان ششّن. استانبول، ۱۹۸۴. ۵۲۲ ص. شامل فهرست نسخ خطی مربوط به طب (و علوم وابسته به آن) موجود در ۱۲۹ کتابخانه ترکیه است و معرفی بیش از ۱۰۰۰ عنوان کتاب (حدود ۵۰۰۰ نسخه) در آن آمده است.

— سلسله تاریخ جهان اسلام. بنا بضرورت بازبینی و بازنویسی تاریخ جهان

اسلام، مرکز در پی تألیف و نشر دوره‌ای از کتابهای تاریخ جهان اسلام برآمده است. نخستین جلد این سلسله درباره تاریخ ترکان است از زمان پذیرش اسلام تا عصر سلجوقی، و دومین جلد آن درباره تاریخ دولت عثمانی است که با اهتمام استادان ترک تألیف شده است.

- وقفنامه‌های مربوط به قدس شریف و شهرهای دیگر فلسطین.
- وقفنامه‌ها و اسناد مربوط به حریم شریفین از قرن ۱۶ — ۱۹ که در کتابخانه‌ها و آرشیوهای ترکیه موجود است.
- ابزار و مواد کتابت در جهان اسلام. شامل بررسی درباره کاغذ، قلم، مرکب، قلمدان، رنگ و...
- بررسی درباره شمشیرهای موجود در موزه‌های استانبول بخصوص موزه توپ قاپی که دارای مجموعه ارزشمندی از شمشیرهای کهن و زیباست.
- راهنمای آرشیوهای عثمانی
- فهرست توصیفی مصاحف کهن کتابخانه‌ها و موزه‌های استانبول.
- خبرنامه. هر سه ماه یک بار به سه زبان انگلیسی و فرانسوی و عربی منتشر می‌شود. تاکنون ۸ شماره آن منتشر شده است.
- فیلم مستندی به انگلیسی و عربی درباره خطاط نامی حامد آی تاج معروف به حامد الآمدی (۱۸۹۱ — ۱۸ مه ۱۹۸۲)، که آثار او از جمله مصحف شریفی که به خط اوست شهرت جهانی دارد.
- فیلم مستندی درباره صحافی سنتی و جلدهای ضریبی.
- فیلم مستندی درباره ساختن کاغذ ابری. کاغذ ابری (Ebru) از جمله صنایع دستی زیبایی است که در عثمانی رواج یافت و در پیشبرد هنرهای کتابی مؤثر بود، و هنوز هم ساختن آن در ترکیه ادامه دارد.
- از جمله کارهای در دست تهیه مرکز است:
- فهرست نسخ خطی مجموعه‌های مختلف که نخستین بخش آن فهرست نسخ خطی کتابخانه کوپرلی (Köprülü) استانبول است که شامل ۳۰۰۰ نسخه خطی است که دو سوم آنها عربی و بقیه فارسی و ترکی است.
- تصویرهای تاریخی از جوامع مختلف اسلامی.
- آلبومهایی از بهترین خطوط خوشنویسان بترتیب تاریخی.
- فهرست ترجمه‌های مختلف قرآن کریم.